

Е. І. Костишин, Ю. О. Шевців

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3890-6831> – Е. І. Костишин

<https://orcid.org/0000-0002-9480-8996> – Ю. О. Шевців

emilia.kostyshyn@gmail.com

ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Метою статті є вивчення інституційно-правового механізму захисту прав дітей в умовах воєнного стану в Україні.

Розглянуто основні положення актів міжнародного права та національного законодавства, що регулюють правовідносини у сфері захисту прав дітей в період воєнного стану; охарактеризовано інституційний та правовий механізми захисту прав дитини в умовах воєнного стану в Україні.

Встановлено, що чинне законодавство нашої держави у сфері захисту дитинства потребує покращення у бік активнішої імплементації норм міжнародного права та міжнародних документів, учасницею яких сьогодні є Україна. Наша держава поважає норми міжнародного гуманітарного права, що застосовуються і мають застосовуватися із дотриманням прав дітей у випадку військових конфліктів. Доведено, що національне законодавство містить норми, які регламентують повноваження відповідних уповноважених органів (Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану, органів опіки та піклування, Національної соціальної сервісної служби України тощо) та відповідні механізми у сфері захисту прав дитини в умовах збройного конфлікту. Звернено увагу на високий рівень координації та налагоджену взаємодію між всіма відповідальними структурами – соціальними службами, поліцією, членами Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану, працівниками Національної соціальної сервісної служби України та її територіальних органів і іншими державними органами, освітніми, медичними закладами задля ефективної підтримки та захисту прав дітей в умовах воєнного стану. Україна в особі уповноважених органів вживає всіх можливих заходів з метою забезпечення захисту дітей, яких торкається збройний конфлікт, та догляду за ними. Досліджено функціонування державного порталу для розшуку дітей – інформаційна платформа «Діти війни»; чат-боту «Дитина не сама».

Ключові слова: права дітей, державні механізми захисту у сфері захисту прав дитини, воєнний стан, міжнародне право, національне законодавство, опіка, піклування.

Е. І. Kostyshyn, Y. O. Shevtsiv

Lviv State University of Life Safety, Lviv, Ukraine

INSTITUTIONAL AND LEGAL MECHANISM FOR THE PROTECTION OF CHILDREN IN UKRAINE DURING THE CONDITIONS OF MARITAL LAW

The purpose of the article is to consider the institutional and legal mechanism for the protection of children's rights under the conditions of martial law in Ukraine. The main provisions of acts of international law and national legislation, which regulate legal relations in the sphere of protection of children's rights during the period of martial law are considered; the institutional and legal mechanisms for the protection of children's rights in the conditions of martial law in Ukraine are characterized. It has been established that the current legislation of our country in the field of childhood protection needs improvement in the direction of more active implementation of the norms of international law and international documents, of which Ukraine is a party today. Our state respects the norms of international humanitarian law that apply in the event of military conflicts and must be applied with respect for children's rights. It has been proven that the national legislation contains norms regulating the powers of the relevant authorized bodies (Coordinating Headquarters for the Protection of Children's Rights in Martial Law, Guardianship and Custody Authorities, the National Social Service Service of Ukraine, etc.) and relevant protection mechanisms in the field of child rights protection in conditions armed conflict. Attention was drawn to the high level of coordination and established interaction between all responsible structures - social services, the police, members of the Coordination Staff for the Protection of Children's Rights in Martial Law, employees of the National Social Service Service of Ukraine and its territorial bodies, and other state bodies, educational, medical institutions for effective support and protection of children's rights under martial law.

Ukraine, represented by authorized bodies, takes all possible measures to ensure the protection and care of children affected by the armed conflict. The functioning of the state portal for searching for children – the information platform "Children of War" was studied; chatbot "The child is not alone".

Key words: children's rights, state protection mechanisms in the field of child rights protection, martial law, international law, national legislation, guardianship, care.

Актуальність проблеми. В умовах російської агресії проти України тема захисту прав людини набуває актуальності. Особливої уваги заслуговують діти, які є творцями майбутнього української держави, носіями її генетичного фонду. Російська війна проти України триває вже дев'ятий рік. Якщо станом на 30 квітня 2021 року, з початку збройного конфлікту на Донбасі загинуло 152 дитини та 146 було поранено [5], то вже на 24 лютого 2022 року (за один рік) 464 дитини загинуло, 935 – поранені, 380 – зниклі, 10425 – знайдені, 16226 – депортовані, 308 – повернено в Україну [4]. Слід зазначити, що це дані, які підтверджені, точну кількість постраждалих дітей встановити неможливо через активні бойові дії та тимчасово окупованих територіях України. Як наслідок, через війну в Україні тисячі дітей залишаються сиротами, втрачають зв'язок із рідними та потрапляють у складні життєві обставини. Українська держава сьогодні прикладає чимало зусиль для належного захисту дітей як повноцінних членів суспільства. Залежно від віку дитини, законодавством передбачено різний обсяг та механізми забезпечення прав дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дитинство, як об'єкт спеціального соціального аналізу, розглядається у наукових публікаціях В. Абраменкова, К. Девіс, О. Караман, О. Кононко, В. Кузь, С. Мітрофанова, М. Лукашевич, О. Омельченко, М. Осоріна, С. Фріс, С. Щеглова, В. Ярکا та інші. Охорона дитинства, як напрям державної політики, досліджували В. Абраменкова, В. Андрущенко, Ф. Аріес, О. Балакірева, І. Бех, П. Блонський, А. Богуш, Л. Виготський, Н. Гавриш, А. Капська, О. Квас, Л. Кривачук, Т. Семигіна, І. Сікорський, Є. Субботський, І. Трубавіна, І. Цибуліна, С. Щеглова та інші. Деякі питання виявлення порушень прав дитини та їх захисту в період збройних конфліктів (війни) розглядалися в наукових працях В. Альошина, І. Васильківської, О. Вінгловської, К. Дробязко, Н. Крестовської, Л. Гретченко, Н. Лесько, С. Магди, П. Новаковського, О. Турченко, І. Пилипишиної тощо. На сьогодні напрацьовано та опубліковано чимало звітів та досліджень Міжнародного надзвичайного фонду допомоги дітям при Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ), Моніторингової місії Організації Об'єднаних Націй з прав людини в Україні та українських неурядових організацій.

Метою статті є розгляд інституційно-правового механізму захисту прав дітей в умовах воєнного стану в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із важливих напрямків діяльності України у сфері захисту дітей є імплементація норм міжнародного права, визначення методів і засобів здійснення, виконання державою міжнародних правових норм з метою покращення чинного законодавства. Як наслідок – головним завданням України є приведення українського законодавства до норм законодавства Європейського союзу з питань захисту прав дітей.

Конвенція ООН про права дитини – основний документ, що визначає правові стандарти у сфері захисту прав дитини, ратифікована Україною 27 лютого 1991 року і набула чинності 27 вересня 1991 року. Документ гарантує низку прав дитини: на життя, виживання та розвиток (ст. 6); на ім'я та набуття громадянства (ст. 7); на збереження індивідуальності та возз'єднання зі своєю сім'єю (ст. 8); на свободу висловлювати свої погляди (ст. 12); на свободу думки, совісті, релігії (ст. 14); на свободу асоціацій та мирних зібрань (ст. 15); на невторчання в особисте, сімейне життя, недоторканість житла та таємницю кореспонденції, незаконного посягання на її честь та репутацію (ст. 16); на захист прав та інтересів дитини при усиновленні (ст. 21); на захист та гуманітарну допомогу дітям зі статусом біженця (ст. 22); на необхідний для фізичного, розумового, морального і соціального розвитку дитини рівень життя (ст. 27); на освіту (ст. 29-30); на захист від економічної експлуатації (ст. 32); на неучасть у військових діях (ст. 38); на фізичне та психологічне відновлення і соціальну реінтеграцію жертв зловживань та експлуатації (ст. 39); на розвиток у дитини почуття гідності і значущості, зміцнення поваги до прав людини й основних свобод інших (ст. 40) (Конвенція про права дитини, 1989).

Забезпечення прав дітей в умовах воєнного стану потребують консолідації зусиль великої кількості організацій та установ, тим більше, що в останні місяці з'явилася значна кількість нових документів, які регулюють їх дії, як і дії батьків, інших родичів, піклувальників тощо в межах позасудових механізмах захисту прав дітей. На сьогодні Україна тісно співпрацює з Комітетом ООН по правах дитини – Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) та представницьким органом Дитячого фонду ООН – Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ), діяльність якої

спрямована на вирішення проблем охорони здоров'я у світовому масштабі. Україна є також учасником Статуту ВООЗ з 3 квітня 1948 р. – Організації Об'єднаних Націй з питань науки, освіти і культури (ЮНЕСКО). Проводиться тісна співпраця з Європейським Судом з прав людини (ЄСПЛ) щодо розгляду фактів злочинів росії щодо українських дітей.

Міжнародною правовою спільнотою сьогодні напрацьовано низку норм і стандартів, що утворюють нормативно-правову базу для захисту дітей в умовах збройного конфлікту: Женевські конвенції про захист жертв війни (1949); Додаткові протоколи до Женевських конвенцій (1977); Конвенція ООН про права дитини (1989); Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах (2000, ратифікований Україною у 2004 році); Конвенція міжнародної організації праці №182 про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці (1999); Римський статут Міжнародного кримінального суду (2002) та низка резолюцій Ради Безпеки ООН, прийнятих між 1999 і 2009 роками. Позитивним кроком є приєднання України у 2019 р. до Декларації про безпеку шкіл.

Основними нормативно-правовими документами, які регулюють механізми захисту дітей є закони України «Про соціальний захист дітей війни», «Про охорону дитинства», «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України», «Про соціальний захист дітей війни» тощо.

З початком повномасштабного вторгнення росії, територіальні органи Національної соціальної сервісної служби України проводять інформаційно-роз'яснювальну роботу та консультації з питань застосування законодавства у сфері захисту прав дітей; у сім'ях опікунів, піклувальників, прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу, сім'ях патронатних вихователів; ведуть облік дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, усиновлених дітей, а також дітей, влаштованих до прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, сімей патронатних вихователів, закладів, які здійснюють інституційний догляд і виховання дітей тощо.

Постановою Кабінету Міністрів України від 27.03.2022 №385 затверджено Порядок тимчасового переміщення (евакуації) та забезпечення умов для перебування на території України, де не ведуться бойові дії, або за межами України дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, що визначає механізм забезпечення безпеки дітей та осіб, які проживають або

зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, що розташовані в зоні активних бойових дій або наближених до неї населених пунктах (далі – діти та особи), шляхом вжиття заходів до їх тимчасового переміщення (евакуації), забезпечення розміщення, належного догляду та виховання [15].

На початку 2022 р. в Україні було 67586 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, з них: 63002 виховувались у сімейних формах виховання (далі – СФВ), а саме: 48089 – в сім'ях опікунів/ піклувальників, 5830 дітей у прийомних сім'ях, 9083 – у дитячих будинках сімейного типу; 4584 таких дітей перебували у закладах інституційного догляду і виховання [5]. Після 24 лютого 2022 року 14218 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, були переміщені (евакуйовані) на більш безпечні території України і за кордон. Проте, більшість статусних дітей продовжують перебувати за постійним місцем проживання, в основному в безпечних чи умовно безпечних територіях, але «5495 дітей станом на 01.07.2022 р. перебували на окупованій чи непідконтрольній Уряду України території» [5].

За даними Аналітичного звіту, підготовленого експертами Партнерства «Кожній дитині» на виконання завдань проекту «Моніторинг потреб та підтримка дітей в умовах війни», «8200 дітей, які виховуються у СФВ, станом на 01.07.2022 року перебувають за кордоном (13,5% від загальної кількості дітей у СФВ). Це діти із 3577 СФВ, найбільше дітей із сімей опікунів/ піклувальників. Найбільше за кордон виїхало СФВ із Дніпропетровської (1718 дітей), Донецької (664 дитини), Харківської областей (574 дитини)» [5].

На сьогодні напрацьований механізм провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, який прописаний у постанові Кабінету Міністрів України «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» від 24.09.2008 № 866. Окрему увагу було приділено питанням провадження органами опіки та піклування щодо діяльності у сфері захисту прав дітей, батьки яких перебувають на територіях в районі проведення воєнних дій, в тимчасовій окупації.

В умовах воєнного стану безліч дітей в Україні залишились сиротами або були позбавлені сімейного оточення. У зв'язку із цим окремої уваги потребують питання усиновлення дітей під час дії на території України воєнного стану. В умовах воєнного стану усиновлення дітей, які перебувають на території України, можливе лише в тих регіонах, де немає воєнних дій та працюють державні органи

влади України. Зусиллями Координаційного штабу з питань захисту прав дитини під час воєнного стану було спрощено процедури усиновлення та передачі дітей під опіку. На сьогодні практикують такі форми захисту прав дітей як влаштування під опіку тимчасово – під опіку рідних, до прийомних сімей, будинків сімейного типу, закладів інституційного нагляду (на сьогодні понад 1,5 тисячі дітей).

Питання виїзду з України і в'їзду в Україну дітей регулюється ст. 2 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» (1994) і «Правилами перетинання державного кордону громадянами України» (1995). Не залишилися без уваги і питання повернення дітей, які тимчасово переміщені (евакуйовані) за межі України з метою отримання тимчасового захисту під час воєнного стану в Україні [3].

Закордонною дипломатичною установою України на підставі рішення уповноважених органів про повернення переміщених (евакуйованих) дітей – громадян України та призначення уповноваженої особи, яка забезпечуватиме повернення дітей в Україну та здійснюватиме функції законного представника дітей під час їх повернення в Україну відповідно до Порядку повернення до України позбавлених батьківського піклування дітей, які є громадянами України [20]. Є напрацьований алгоритм повернення дитини в Україну. Кожен уповноважений державний орган (закордонна дипломатична установа України, Національна поліція України, Міністерство закордонних справ України) в межах свої повноважень вживають певних заходів.

«Станом на 01.07.2022 року за постійним місцем знаходження продовжують функціонувати 125 закладів, в яких перебуває 3269 дітей, зокрема в 44 закладах системи освіти – 704 дитини; у 18 будинках дитини системи охорони здоров'я – 1056 дітей; у лікарнях – 59 дітей, у 53 закладах соціального захисту – 1236 дітей, у 10 приватних закладах – 214 дітей» [5]. Найбільше таких закладів та в них дітей розташовані в умовно безпечних регіонах: «Львівська область – 17 закладів (428 дітей); Закарпатська – 10 закладів (301 дитина); Тернопільська – 10 закладів (126 дітей); Івано-Франківська – 5 закладів (157 дітей); Черкаська – 7 закладів (169 дітей); Хмельницька – 4 заклади (124 дитини); Чернівецька – 4 заклади (102 дитини)» [5].

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну, Кабінетом Міністрів України було внесено зміни до порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини [18]. Дітям, які отримали фізичні і психологічні травми внаслідок війни на території України і стали сиротами або залишилися без батьківського піклування, гарантується право перебувати в умовах,

максимально, наближених до сімейних. Ці умови забезпечують за допомогою усиновлення або удочеріння, опіки або піклування, прийомної сім'ї, дитячих будинків сімейного типу та патронату над дитиною. Але чинні на момент початку війни (2022 р.) нормативно-правові акти щодо влаштування дітей не надавали можливості влаштовувати таких дітей на сімейні форми виховання. Тому була прийнята постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану» [17], яка спростила процедуру влаштування дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування. Так «Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866, було доповнено нормами щодо особливості влаштування дітей, які залишилися без батьківського піклування, у тому числі дітей, розлучених із сім'єю, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, у разі введення на території України надзвичайного або воєнного стану (пункти 78–82) [14].

У постанові Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану» зазначається, що під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану діти, які залишилися без батьківського піклування, у тому числі діти, розлучені із сім'єю, тимчасово влаштовуються, відповідно до пункту 31 «Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини», до функціонуючих прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу на умовах тимчасового влаштування в межах передбаченої граничної чисельності дітей, які можуть бути влаштовані до таких форм виховання [17]. Постанова спрощує процедуру подання документів для родичів, які виявили бажання влаштувати дітей-сиріт або дітей, позбавлених батьківського піклування, під опіку або піклування.

З 1 серпня 2022 року в Україні запрацював державний портал для розшуку дітей – інформаційна платформа «Діти війни» [1]. Це єдина платформа, яка містить зведену та актуальну інформацію про постраждалих внаслідок збройної агресії росії дітей (загиблих, поранених, зниклих безвісти, депортованих), в тому числі, кого розшукали і врятували. Показники постійно оновлюються правоохоронними органами – Офісом Генерального прокурора, Національною поліцією

України, Національним інформаційним бюро. Можна також на платформі повідомити про загублену дитину; злочини проти дитини; факт депортації дитини; якщо примусово змінено громадянство та документи дитини; інші порушення прав дітей.

Національна соціальна сервісна служба України – центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері соціального захисту населення, захисту прав дітей, здійснення державного контролю за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки та за дотриманням прав дітей. Нацсоцслужба на сьогодні здійснює три основні функції: реалізація політики, соціального захисту населення і захисту прав дітей; здійснення державного контролю під час надання соціальної підтримки та захисту прав дітей; методичне забезпечення та координація дій органів влади і органів місцевого самоврядування щодо забезпечення прав дітей, проведення соціальної роботи, надання базових соціальних послуг і соціальної підтримки відповідно до потреб жителів територіальних громад [12].

Важливим кроком в сфері захисту дітей під час збройної агресії стало функціонування загальнонаціональної програми «Дитина не сама», запровадженої Офісом Президента України у співпраці із Дитячим фондом ООН – UNICEF Ukraine за підтримки Міністерства соціальної політики України. Це чат-бот, що містить відповіді на актуальні питання з приводу захисту прав дитини в умовах воєнного стану [6]. З огляду на викладене можна зробити висновок про те, що держава в особі уповноважених органів запровадила численні позасудові механізми захисту прав дітей в умовах воєнного стану. Слід відмітити високий рівень координації і взаємодії уповноважених органів публічної влади щодо нагальних потреб дітей.

Для захисту прав дітей, які були порушені внаслідок військових дій, а також для пошуку та відновлення прав дітей в Україні функціонує інститут Радника-уповноваженого Президента з прав дитини та дитячої реабілітації. Загалом, у діяльності дитячих омбудсменів виділяють такі основні функції: захист прав конкретної дитини і представництво її інтересів; розслідування справ за індивідуальними скаргами дітей; спостереження за здійсненням законодавства, що стосується захисту інтересів дітей; внесення рекомендацій до державних органів про зміни законодавства у сфері охорони прав дітей; сприяння підвищенню інформованості про права дитини як самих дітей, так і дорослих; діяльність як посередника у випадках виникнення конфліктів між дітьми і батьками; представлення

доповідей про виконану роботу і про положення справ з питань дотримання прав дітей.

Сьогодні, в умовах воєнного стану в Україні, стан захисту прав дитини є особливо актуальним, що пов'язано зі значною кількістю постраждалих та незаконно вивезених за межі України дітей. Внаслідок трансформації інституту уповноважених Президента України, було реорганізовано посаду Уповноваженого Президента України з прав дитини у посаду Радника –уповноваженого Президента з прав дитини та дитячої реабілітації. Для виконання комплексу повноважень щодо забезпечення прав дитини, інститут Радника-уповноваженого повинен бути якісно забезпечений. Так, необхідним є розроблення та прийняття Закону України «Про Радника – уповноваженого Президента України з прав дитини», який врегулював би правовий статус та гарантії його діяльності. До того ж, з метою повного та усестороннього забезпечення прав дитини дієвим може стати запровадження системи регіональних Уповноважених з прав дитини, підконтрольних та підзвітних Раднику – уповноваженому Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації.

Під час війни з'явилася унікальна форма тимчасового влаштування дітей у сім'ї. Функціонує спеціальний чат-бот «Дитина не сама». За даними Нацсоцслужби України в чат-бот у період з 7 березня по 1 червня 2022 року надійшло понад 19 тисяч звернень із бажанням надання допомоги, 5 тисяч заповнили анкету, триденний вебінар із батьківства пройшли 417 батьків [10]. Наразі з 1735 дітей, які втратили батьків або залишилися без батьківського піклування: 1172 дитини, перебувають в сім'ях родичів; 51 дитина, яка отримала статус дитини-сироти або дитини, позбавленої піклування, через суд, влаштована в дитячий будинок сімейного типу; 270 дітей влаштовані до прийомних і патронатних сімей; 100 дітей тимчасово влаштовані до сімей небайдужих громадян України через чат-бот «Дитина не сама» [10].

Отже, пріоритетним завданням України на сучасному етапі розвитку державотворення є приведення українського законодавства до норм законодавства Європейського союзу з питань захисту прав дітей. Організаційні заходи з боку нашої держави повинні бути спрямовані на створення умов, які б найменше травмували дитину (незалежно від того, чи дитина перебуває в статусі обвинуваченого, потерпілого, свідка) та які зможуть унеможливити негативний вплив на дитину. Перспективами подальших досліджень є вироблення пропозицій щодо більш глибокої імплементації міжнародних стандартів захисту прав і законних інтересів дитини в Україні, провадження кращого європейського досвіду у

формуванні та реалізації державної соціальної й молодіжної політики щодо захисту дитинства, вироблення пропозицій щодо удосконалення державних механізмів захисту дітей, гарантування їх невід'ємних прав та законних інтересів як важливого стратегічного чинника демократичного державотворення в Україні.

Список літератури:

1. В Україні діє державна інформаційна платформа Діти війни. URL: <http://surl.li/dzylc>.

2. Виїзд за кордон неповнолітніх дітей. URL: <http://surl.li/eaфра>.

3. Деякі питання повернення дітей, які тимчасово переміщені (евакуйовані) за межі України з метою отримання тимчасового захисту під час воєнного стану в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.07.2022 № 794. URL: <http://surl.li/eaazk>.

4. Діти війни. URL: <https://childrenofwar.gov.ua>

5. Діти і війна в Україні: про становище дітей із сімейних форм виховання та інституційних закладів: Аналітичний звіт підготовлений експертами Партнерства «Кожній дитині» на виконання завдань проекту «Моніторинг потреб та підтримка дітей в умовах війни». UNICEF . Київ 2022. С. 9. URL:

https://www.unicef.org/ukraine/media/26731/file/UNICEF_CiAC-monitoring%20report.pdf .

6. Дробязко К. Як захистити права дитини в умовах воєнного стану. URL: <http://surl.li/dzund>.

7. Захист прав дітей в умовах війни: зміни в процедурі усиновлення. URL: <http://surl.li/eaфха>.

8. Злочини росіян проти дітей в Україні. Дослідження Міноборони та Інституту права. URL: <http://surl.li/ecxmf>.

9. Інформаційна платформа «Діти війни». URL: <https://childrenofwar.gov.ua/>.

10. Кожна дитина України від цієї війни постраждала: скільки маленьких життів забрала та покалічила Росія: веб-сайт. URL:

<https://www.ukr.net/news/details/russianaggression/91605905.html>.

11. Кожна українська дитина постраждала через війну. URL : <https://ukrayina.de>.

12. Національна соціальна сервісна служба України. URL: <https://nssu.gov.ua/>.

13. Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.08.2020 № 783. URL: <http://surl.li/dzyod>.

14. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866. URL: <http://surl.li/eaauw>.

15. Порядок тимчасового переміщення (евакуації) та забезпечення умов для перебування на території України, де не ведуться бойові дії,

або за межами України дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.03.2022 № 385. URL: <http://surl.li/dzfff>.

16. Посадова інструкція Представника Уповноваженого з дотримання прав дитини та сім'ї Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. URL: <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/page/secretariat>.

17. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 22 березня 2022 року № 349. URL:

<zakon.rada.gov.ua/laws/show/349-2022-%D0%BF#Text>

18. Про внесення змін до Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини: постанова Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2022 року № 447. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447-2022-%D0%BF#Text>.

19. Про внесення змін до Порядку створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя: постанова Кабінету Міністрів України від 10 травня 2022 № 581. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/581-2022-%D0%BF#Text>.

20. Про затвердження Порядку повернення до України позбавлених батьківського піклування дітей, які є громадянами України: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 № 569. URL: <http://surl.li/eaбру>.

21. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. URL: <http://surl.li/mroo>.

22. Про соціальний захист дітей війни: Закон України від 18 листопада 2004 року № 2195-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005. № 4. ст.94. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2195-15#Text>.

References:

1. V Ukrayini diye derzhavna informatsiyna platforma Dity viyny (2022). [The state information platform «Children of War» operates in Ukraine]. Retrieved from <http://surl.li/dzylc> [in Ukrainian].

2. Vyyizd za kordon nepovnitnikh ditey (2019). [Departure of minor children abroad]. Retrieved from <http://surl.li/eaфра> [in Ukrainian].

3. Deyaki pytannya povernennya ditey, yaki tymchasovo peremishcheni (evakuyovani) za mezhi Ukrayiny z metoyu otrymannya tymchasovoho zakhystu pid chas voyennoho stanu v Ukrayini: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 07.07.2022 № 794 (2022). [Some issues of the return

of children temporarily displaced (evacuated) outside of Ukraine for the purpose of obtaining temporary protection during martial law in Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 07.07.2022 No. 794]. Retrieved from <http://surl.li/eaazk> [in Ukrainian].

4. Dity viyny. [Children of war]. Retrieved from <https://childrenofwar.gov.ua/> [in Ukrainian].

5. Dity i viyna v Ukrayini: pro stanovyshche ditey iz simeynykh form vykhovannya ta instytutsiynykh zakladiv: Analitychnyy zvit pidhotovlenyy ekspertamy Partnerstva «Kozhniy dytyni» na vykonannya zavdan' proyecktu «Monitorynh potreb ta pidtrymka ditey v umovakh viyny» (2022). [Children and war in Ukraine: about the situation of children from family forms of upbringing and institutional institutions: Analytical report prepared by experts of the Partnership «Every Child» for the implementation of the tasks of the project «Monitoring the consumption and maintenance of children in conditions of war»]. Retrieved from https://www.unicef.org/ukraine/media/26731/file/UNI_CEF_CiAC-monitoring%20report.pdf [in Ukrainian].

6. Drobyazko K. Yak zakhystyty prava dytyny v umovakh voyennoho stanu (2022). [Drobyazko K. How to protect the rights of the child in the conditions of martial law]. Retrieved from <http://surl.li/dzund> [in Ukrainian].

7. Zakhyst prav ditey v umovakh viyny: zminy v protseduri usynovlennya (2022). [Protection of children's rights in wartime: changes in the adoption procedure]. Retrieved from <http://surl.li/eafxa> [in Ukrainian].

8. Zlochyny rosiyan proty ditey v Ukrayini. Doslidzhennya Minoborony ta Instytutu prava (2022). [Crimes of Russians against children in Ukraine. Research by the Ministry of Defense and the Institute of Law]. Retrieved from <http://surl.li/ecxmf> [in Ukrainian].

9. Informatsiyna platforma «Dity viyny». [Information platform «Children of War»]. Retrieved from <https://childrenofwar.gov.ua/> [in Ukrainian].

10. Kozhna dytyna Ukrayiny vid tsiyeyi viyny postrazhdala: skil'ky malen'kykh zhyttiv zabrala ta pokalichyla Rosiya: veb-sayt. [Every child of Ukraine has suffered from this war: how many little lives Russia has taken and maimed: website]. Retrieved from <https://www.ukr.net/news/details/russianaggression/91605905.html> [in Ukrainian].

11. Kozhna ukrajins'ka dytyna postrazhdala cherez viynu. [Every Ukrainian child suffered from the war]. Retrieved from <https://ukrayina.de> [in Ukrainian].

12. Natsional'na sotsial'na servisna sluzhba Ukrayiny [National Social Service Service of Ukraine]. Retrieved from <https://nssu.gov.ua/> [in Ukrainian].

13. Deyaki pytannya Natsional'noyi sotsial'noyi servisnoyi sluzhby Ukrayiny: Postanova

Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 26.08.2020 № 783. (2020). [Some issues of the National Social Service of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 26, 2020 No. 783. Retrieved from <http://surl.li/dzyod> [in Ukrainian].

14. Pytannya diyal'nosti orhaniv opiky ta pikluvannya, pov'yazanoyi iz zakhystom prav dytyny: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 24.09.2008 № 866. (2008). [The issue of protection of children's rights: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 24, 2008 No. 866.]. Retrieved from <http://surl.li/eaauw> [in Ukrainian].

15. Poryadok tymchasovoho peremishchennya (evakuatsiyi) ta zabezpechennya umov dlya perebuvannya na terytoriyi Ukrayiny, de ne vedut'sya boyovi diyi, abo za mezhamy Ukrayiny ditey ta osib, yaki prozhyvayut' abo zarahovani do zakladiv riznykh typiv, form vlasnosti ta pidporyadkuvannya na tsilodobove perebuvannya: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 27.03.2022 № 385 (2022). [Procedure for temporary relocation (evacuation) and provision of conditions for stay in the territory of Ukraine, where hostilities are not taking place, or outside of Ukraine, of children and persons who live or are enrolled in institutions of various types, forms of ownership and subordination for round-the-clock stay: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 03/27/2022 No. 385]. Retrieved from <http://surl.li/dzfff> [in Ukrainian].

16. Posadova instruktsiya Predstavnyka Upovnovazhenoho z dotrymannya prav dytyny ta cim"yi Sekretariatu Upovnovazhenoho Verkhovnoyi Rady Ukrayiny z prav lyudyny [Job description of the Representative of the Commissioner for Child and Family Rights of the Secretariat of the Commissioner for Human Rights of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/page/secretariat> [in Ukrainian].

17. Pro vnesennya zmin do deyakykh postanov Kabinetu Ministriv Ukrayiny shchodo zakhystu prav ditey na period nadzvychnoho abo voyennoho stanu: postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 22 bereznya 2022 roku № 349 (2022). [On making changes to some resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine regarding the protection of children's rights during a state of emergency or martial law: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 22, 2022 No. 349.]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/349-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

18. Pro vnesennya zmin do Poryadku provadzhennya orhanamy opiky ta pikluvannya diyal'nosti, pov'yazanoyi iz zakhystom prav dytyny: postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 15 kvitnya 2022 roku № 447 (2022). [On making changes to the Procedure for Proceedings by Guardianship Bodies and Activities Related to the Protection of Children's Rights:

Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 15, 2022 No. 447]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

19. Pro vnesennya zmin do Poryadku stvorennya ta diyal'nosti sim"yi patronatnoho vykhovatelya, vlashtuvannya, perebuvannya dytyny v sim"yi patronatnoho vykhovatelya: postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 10 travnya 2022 № 581 (2022). [On making changes to the Procedure for the creation and activity of a foster parent's family, placement, stay of a child in a foster parent's family: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated May 10, 2022 No. 581]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/581-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

20. Pro zatverdzhennya Poryadku povernennya do Ukrayiny pozbavlenykh bat'kivs'koho pikluvannya ditey, yaki ye hromadyanamy Ukrayiny: Postanova Kabinetu

Ministriv Ukrayiny vid 23.04.2003 № 569 (2003). [On the approval of the Procedure for the return to Ukraine of children deprived of parental care who are citizens of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 04/23/2003 No. 569]. Retrieved from <http://surl.li/eabpu> [in Ukrainian].

21. Pro okhoronu dytynstva: Zakon Ukrayiny vid 26.04.2001 № 2402-III (2001). [On childhood protection: Law of Ukraine dated 04.26.2001 No. 2402-III]. Retrieved from <http://surl.li/mroo> [in Ukrainian].

22. Pro sotsial'nyy zakhyst ditey viyny: Zakon Ukrayiny vid 18 lystopada 2004 roku № 2195-IV (2004). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (VVR), 2005. № 4. st.94 [On social protection of children of war: Law of Ukraine dated November 18, 2004 No. 2195-IV. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR), 2005. No. 4, Article 94]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2195-15#Text> [in Ukrainian]

© Е. І. Костишин, Ю. О. Шевців, 2023.

Оглядова стаття.

Надійшла до редакції 05.06.2023.

Прийнято до публікації 13.06.2023.